

AZ APOSTOLOK CSELEKEDETEI

- Novák József -

Mikor íródott, ki írta, kinek, milyen történelmi helyzetben?

- **Az Apostolok** cselekedetei, a Lukács evangéliumának a folytatása. Ez kiderül, a könyv bevezető részéből:

1,1-2;

Az első könyvet arról írtam, Teofilusom, amit Jézus tett és tanított kezdettől egészen addig a napig, amelyen felvitetett, miután a Szentlélek által megbízást adott az apostoloknak, akiket kiválasztott.

- **Ugyanannak** a titokzatos Teofilusnak írja evangéliumát is Lukács. Egyébként, a két könyv nyelve, stílusa, elbeszélő modora annyira egyezik, hogy nyilvánvaló a két könyv azonos eredete.

- **A Muratori kánon** (Kr. u. 170), valamint Ireneus, Tertullianus és Eusebius egyházatyák is már Lukácsnak tulajdonították ezt a két könyvet. A könyv egyes részeiben, a szerző, aki Troászban csatlakozik Pálhoz, többes szám első személyben fogalmaz, és részt vesz bizonyos eseményekben. Ez döntő tényező, a szerzőség szempontjából.

- **Ezek a részek** a következők:

- 16,10-17 Pál útja Troászból Filippibe,
- 20,5-15 Pál útja Filippiből Milétoszba,
- 21,1-18 Pál útja Milétoszból Jeruzsálembe,
- 27,1-28,16 Pál útja Cézareából Jeruzsálembe.

- **Így tehát**, a könyv írója csak Pál egyik tanítványa lehetett, aki ezeken az útszakaszokon az apostollal volt. A számba jöhető nevek elemzése nyomán kiderül, hogy **Lukács** lehetett ez a tanítvány.

- **A könyv** megírásának időpontja, **Kr.u. 65-80** közé tehető. Vannak más elképzelések is, amelyek a keletkezés időpontját előbbre teszik. A megírás időpontjában a kereszténység már önálló felekezet, amely kikerült a júdaizmus árnyékából, és ismertté vált a Római birodalomban.

Mi volt a könyv megírásának eredeti célja?

- **A könyv** megírásának, több célja is volt:
- **A Teofilusnak** nevezett ismeretlen címzett személyes hitének erősítése,
- **Történeti** beszámolót adni a kereszténység kezdetéről, az evangélium terjedéséről és a gyülekezetek kialakulásáról,
- **Pál** apostoli tekintélyét alátámasztani. Ismert tény Pál leveleiből, hogy sokan támadták apostolságának hitelességét. Ezért Lukács párhuzamot von Péter apostol, és Pál szolgálata között, bemutatván, hogy Pál tevékenysége, semmivel sem alábbvaló a Péterénél:

Péter szolgálata:

első prédikáció (2 fej.)
sánta meggyógyítása (3)
Simon, a varázsló (8)
gyógyítás az árnyékon keresztül (5)
kézrátétel (8)
imádás (10)
Tábita feltámasztása (9)
Péter bebörtönzése és szabadulása (12)

Pál szolgálata:

első prédikáció (13)
sánta meggyógyítása (14)
Elimás, a varázsló (13)
gyógyítás a kendőn keresztül (19)
kézrátétel (19)
imádás (14)
Eutikhosz feltámasztása (20)
Pál bebörtönzése és szabadulása (16)

A könyv vázlata

A gyülekezet Jeruzsálemben

1,1-8,3

A feltámadott Úr.

Jézus mennybemenetele.
Az Úr választása.

1,1-26.

1,1-12
1,15-26

Püünkösöd: a Gyülekezet születése

A Szent Szellem kitöltése.
Péter beszéde.
Az első gyülekezet.
A sánta meggyógyítása.
Az üldözés kezdete.
Istenfélelem a gyülekezetben.
Rendkívüli csodák.
Újabb letartóztatás, és szabadulás.
Új szolgálattevők.
István, az első mártír.

2,1-47

2,1-13
2,14-36
2,37-47
3,1-26.
4,1-37
5,1-11
5,12-16.
5,17-42
6,1-7
6,8 – 8,3.

A gyülekezet Palesztinában és Szíriában

8,4-12,25

A hívők szétszóródása

Samária befogadja az igét.
Az etióp kincstárnok befogadja az igét.

8,4-40
8,4-8,25
8,26-40

Pál megtérése.

Pál (Saul) találkozik Jézussal, és megtér.
Sault a gyülekezet befogadja.

9,1-30
9,1-19
9,20-30

A pogányok megtérése.	9,31-11,30.
Péter felkészítése.	9,31-10,23
Péter igehirdetése, és a Szent Szellem kitöltetése.	9,24-48
Péter beszámolója.	11,1-18
Az antiókhiai gyülekezet megalapítása.	10,19-30
I. Heródes Agrippa kegyetlenkedése a hívőkkel.	12,1-25.
Jakab meggyilkolása.	12,1-2.
Péter bebörtönzése és szabadulása.	12,3-19.
Heródes halála.	12,20-23
Az Úr igéjének terjedése.	12,24-25
A gyülekezet a föld végső határain	13,1-28,31.
Pál első missziói útja.	13,1-14,28.
A kiküldetés.	13,1-3.
Barnabás és Saul Ciprusban.	13,4 -12
Pál és Barnabás Kisázsiában.	13,13-14,20
Visszatérés és beszámoló.	14,21-28.
A jeruzsálemi apostoli tanács.	15,1-35.
Hitbeli nézeteltérések.	15,1-5.
Tanácskozás.	15,6-21
A határozat.	15,22-35
Pál második missziói útja.	15,36-18,22
A missziós csapat szervezése.	15,36-40
A gyülekezetek meglátogatása.	16,1-5
Vezetés Európa irányába.	16,6-10
Pál Filippiben.	16,11-40
Pál Thesszalonikában, Béreában és Athénben.	17,1-34
Pál Korinthusban.	18,1-17
Pál visszatér Antiókhiaiba.	18,18-22
Pál harmadik missziói útja.	18,23-21,26.
Pál Efezusban.	18,23-19,40
Macedónia és Görögország.	20,1-5
Troász, Eutikhosz feltámasztása.	20,7-12
Troászból, Milétoszba. Búcsú az efezusi vénektől.	20,13-38
Milétoszból, Jeruzsálembe.	21,1-16
Pál a jeruzsálemi templomban.	21,17-26
Pál útja Rómába.	21,27-28,31.
Pál letartóztatása.	21,27-22,29.
Pál a nagytanács előtt.	23,1-23,11
Pált Cézareába viszik.	23,12-23,35
Pál, Félix előtt.	24,1-27
Pál, Fesztusz előtt.	25,1-12
Pál, Fesztusz és II. Heródes Agrippa előtt.	25,13-26,32
Pál hajóútja Róma felé.	27,1-44

Málta szigete.
Pál Rómában.

28,1-10.
28,11-31

A bibliai kijelentésben milyen szerepet tölt be?

- **Az Apostolok** cselekedetei, **hidat képez** az evangéliumok és apostoli levelek között, feltárja azokat az alapelveket, amelyeknek figyelembevételével a keresztény közösségek létrejöttek.
- **Az egyház** életének kb. első harminc évét öleli fel, a Krisztus keresztfeszítésétől (kb. Kr. u. 29-től) Pál Rómában történt bebörtönzéséig (Kr. u. 60-ban).
- **Lukács** leírja a keresztény tanítás fejlődését és a keresztény misszió kibontakozását, az egyház növekedését.
- **Válaszolni kíván** olyan kérdésekre, hogy:
 - **miként válhattak** ismertté az egész világon Jézus követői, a tanulatlan, vidéki galileaiak és júdeaiak,
 - **mi tette őket** olyan merésszé, hogy minekutána elmenekültek a keresztfeszítéskor, egy új hit töretlen hirdetői lettek,
 - **hogyan tudtak** ezek a tanulatlan (4:13) és műveletlen prédikátorok olyan hatást gyakorolni a világra, hogy ez a teljes egészében új kultúra, amelyet alkottak, képes volt megváltoztatni a nyugati civilizáció arculatát,
 - **mi volt a forrása** az Újszövetségben található teológiai igazságoknak, amelyeket az első misszionáriusok prédikáltak, milyen összefüggés van a levelek, és az evangéliumok tanítása között,
 - **hogyan történt**, hogy egy, a zsidók köréből kiindult, zsidó Messiás alakjában központosuló, és zsidó szentírásán alapuló mozgalom, egy nem zsidók által támogatott vallássá lett, és meg ma is az.
 - **Lukács** nem kíván beszámolni minden eseményről az ősegyház elterjedésével kapcsolatosan.
 - **Szó sem esik**, a Palesztinától D és DK felé irányuló terjeszkedésről, habár Egyiptomban és Szíriában már régóta éltek keresztények. Damaszkuszban is voltak hívők, már Pál megtérése előtt, mégsem esik szó az Egyház ottani alakulásáról.
 - **Az elbeszélés** gerincét, annak a misszióknak a leírása alkotja, amely az 1:8-ban felvázolt küldetési nyilatkozat szerint, nyugatra vitte az Evangéliumot, Antiókhian keresztül Kisáziába és onnan Macedóniába, görög földre, és Rómába.

Hol találhatóak utalások erre a könyvre, más helyen a bibliában?

- 1Kor. 2,8, közös utalás az Apcsel. 3,17-el, arra, hogy Jézust tudatlanságból feszítették meg,
- Zsid. 2,4, utalás az Apcsel-ben történt jelekre és csodákra (3,6-9; 5,3-5; 14,3).
- Zsid. 2,2, Gal. 3,19, utalás arra a tényre, hogy a törvény vétele angyali közvetítés által történt (7,53),
- Gal. 1,15,16, 2,7-9, utalás Pál kiválasztására, mint pogányok apostola (9,15),
- 2 Kor. 11,23-33, utalás Pál szenvedéseire, a Krisztusért (9,16),
- Gal. 1,23, Pál megtérése előtt, üldözte a keresztényeket (9,21),
- 2Kor. 11,32-33, utalás Pál menekülésére Damaszkuszból (9,25),
- Gal. 1,18, Pál látogatása Jeruzsálemben (9,26),
- Gal. 1,23, a keresztények csodálkozásának megtérésén (9,21),

- 2Tim. 4,1, közös utalás az Apcsel 10,42-vel, hogy Jézus bírja élőknak és holtaknak,
- 1Pét. 4,16, utalás, hogy a keresztényeket Antiokhiában különböztették meg először (11,26),
- Róm. 1,1, utalás Pál elhívására a szolgálatba (11,26),
- Róm. 1,24, Isten a pogányokat hagyta, hogy saját indulataik vezessék őket (14,16),
- Róm. 1,19, a pogányoknak Isten kijelentette magát, a teremtett világban (14,17)
- 2Kor. 11,25, 2 Tim. 3:11, Pál megkövezése Lizstrában (14,19)
- Gal. 2,1-2, Pál látogatása Jeruzsálemben, az apostoli tanács alkalmával (15,2),
- Ef. 2,5-8, a hit általi, kegyelemből való üdvösség ténye (15,11),
- 2Tim. 1,5, utalás Timoteusra (16,1),
- Gal. 4,13, első út Galáciába (16,6),
- 1Thes. 2,2, első út Thesszalonikába (17,1),
- 1Thes. 2,16, A thesszalonikiak üldözik Pált Béreában is (17,13),
- 1Thes. 3,1, Pál Athénban (17,16),
- 2Kor. 5,10, 1 Pét. 4,5, Krisztus az ítélőbíró (17,31),
- 1Kor. 4,12, 2Thes. 3,8, Pál sátorkészítésből tartja fent magát (18,3),
- 1Kor. 1,14, Kriszpusz bemelegítése (18,8)
- 1Kor. 1,1, Szószthenész, a Korinthusi zsinagóga előljárója (18,17),
- 1Kor. 1,11, utalás Apollósra (18,24-26),
- 1Kor. 16,5, utalás a korinthusi látogatásra (19,21),
- Róm. 15,23, utalás a római látogatásra (19,21),
- 2Kor. 1,8, efezusi megpróbáltatások (19,23),
- 1Thes. 2,9; 2Thes. 3,8; 1Kor. 4,12; 9,12.15; 2Kor. 11,7-9; 12,13-18, Pál saját maga gondoskodott egzisztenciájáról (20,34),
- Gal. 1,13, Pál üldözött volt az egyházat (22,4),
- Róm. 15,25, utalás az utolsó jeruzsálemi útra (24,17).

Az üdvtörténetben milyen helyet tölt be?

- **A Názáreti Jézus**, a Messiás, küldetési nyilatkozatában kijelentette, hogy „csak Izráel házának elveszett juhához” küldetett (Mt. 15,24).
- **Azonban** amint tudjuk, Izráel népe, az „övéi nem fogadták be Őt” (Jn, 1,11), hanem „a pogányok keze által” keresztre feszítették (Apcsel.2,23).
- **Mindazáltal Pünkösdkor**, amikor kitöltetett a Szent Szellem az apostolokra Jeruzsálemben, Péter az evangéliumot a zsidóságnak hirdeti, helybelieknek, valamint a diaszpórában élőknak, amikor a prédikáció zsidó fogalomra épül, és a halálból feltámadt Jézust, mint zsidó Messiást mutatja be.
- **Ez alkalommal** megtér mintegy háromezer lélek, és megalakul a jeruzsálemi gyülekezet.
- **Kezdetben** úgy jellemzik őket, mint „az Úr útjának híveit” (9,2), vagy a „názáreti irányzatot”, amely a júdaizmus egy alárendelt csoportja.
- **István** prédikációja, amely erőszakos reakciót váltott ki a zsidó vezetők körében, és a tanítványok szétszóródásához vezetett, arra készítette a vezetőket, hogy más területek felé lépjenek.
- **Most tehát, Samária**, Antiokhia és a görög világ evangélizálása követett.
- **Az ige befogadása** a samáriaiak részéről, valamint az etióp kincstárnok és Kornélius megtérése, már jeleznek egy új irányvonalat, az evangélium terjedését a nem zsidók felé.
- **Antiokhiában** nevezik első ízben a tanítványokat keresztényeknek, amely kezdete annak az elszakadásnak, amely aztán hamarosan bekövetkezik, a kereszténység, és a júdaizmus között.

- **Pál megtérése után**, kibontakozik missziós küldetése, és ő is szolgálata kezdetén, a zsidó zsinagógában hirdeti az igét, zsidóknak elsősorban, de görögöknek is. Ám a pizidiai Antiókiában tanúsított ellenállás a zsidók részéről, amely aztán további helyszíneken is megnyilvánult, Pált arra készíti, hogy kijelentse:

13,46-47:

„Először nektek kellett hirdetnünk az Isten igéjét, mivel azonban ti elutasítjátok, és nem tartjátok magatokat méltónak az örök életre, íme, a pogányokhoz fordulunk. Mert így parancsolta meg nekünk az Úr: Pogányok világosságává teszlek, hogy üdvösségük légy a föld végső határáig.”

- **Az Apostolok cselekedetei** tehát, bemutatja, hogyan vetették el a zsidók a Krisztus bizonyágtétele után, a Szent Szellem bizonyágtételét is, és így elindult a zsidó egyház fokozatos hanyatlása, és a nemzsidó kereszténység kibontakozása.

Mi a fő mondanivalója, az utolsó időkben élő keresztények számára?

- **Az utolsó időkkel** kapcsolatosan, az Úr Jézus többek között, a következőket is mondta:

A szenvedés

Mt. 24,9-13:

Akkor átadnak titeket kínvallatásra, megölnék benneteket, és gyűlöl titeket minden nép az én nevemért. Akkor sokan eltántorodnak, elárulják és meggyűlölik egymást. Sok hamis próféta támad, és sokakat megtévesztenek. Mivel pedig megsokasodik a gonoszság, a szeretet sokakban meghidegül. De aki mindvégig kitart, az üdvözü.

- **Az Apostolok** cselekedeteiben, láthatjuk, az őskeresztény gyülekezet üldöztetését, a keresztények szenvedését hitükért (5,17-42; 12,1-18, 14,19-20),16,22-40, 21,27-31), találkozzunk az első keresztény vértanúval, Istvánnal (7,54-60), látjuk, ahogyan I. Heródes Agrippa kivégezteti Jakabot, a Zebedeus fiát (14,1-2).

- **Mindezek** ellenére, azt is látjuk, hogy az evangélium terjedése nem torpan meg, hanem még inkább megerősödik, mint ahogyan a tűz szikrái, melyet oltani akarnak, szétpattannak, és újabb tüzeket okoznak.

- **Az utolsó időkben**, az ige szerint, a keresztények egy újabb üldöztetési hullámnak, az antikrisztusi üldözésnek lesznek kitéve.

- **A könyv** táplálja a hívőkben azt az **élő reménységet**, hogy minden megpróbáltatás csak azért van, mert azt Isten megengedi, aki a megpróbáltatással „együtt el fogja készíteni a szabadulás útját is, hogy elbírjuk azt viselni” (1Kor. 10,13), és hogy a nehézségek azért vannak, mert általuk, Isten az Evangéliumot viszi előre.

Milyen hitvédői (apologetikai) szempontok fedezhetők fel a könyvben?

- **A keresztény hitet**, az őskeresztény egyház idejében, érték külső támadások, a zsidók, és a pogányok részéről, és érték belső támadások, a **júdaizáló zsidókeresztények** részéről. A zsidók, a Názáreti Jézus messiási voltát tagadták, és ezen támadások ellen léptek fel az apostolok és társaik, főként prédikációikban:

- **Péter** pünkösdi prédikációjában, felhívja hallgatói figyelmét, hogy „**Úrrá és Krisztussá tette őt az Isten: azt a Jézust, akit ti keresztire feszítettetek.**” (2,36)

- **Péter és János** bizonyágot tesz, hogy a sántát „Az ő nevébe (Jézus) vetett hitért erősítette meg az ő neve ezt az embert” (3,16), valamint „nincsen üdvösség senki másban, mert nem is adatott az embereknek az ég alatt más név, amely által üdvözülhetnénk.” (4,12)
- **Pál prédikációjában**, a pizidiai Antióchiában: „Vegyétek tehát tudomásul, atyámfiak, férfiak, hogy őáltala (Jézus) hirdetjük nektek a bűnök bocsánatát, és mindabból, amiből Mózes törvénye által nem igazulhattatok meg, őáltala mindenki megigazul, aki hisz.” (13,38-39)
- **A pogányok**, vagy egyéb istenségeket imádtak, vagy ateisták voltak, így, főként Pál prédikációiban találkozunk apologetikai elemekkel, amelyek bemutatják az egy igaz Istent, és a Megváltót, Jézus Krisztust:
- **Pál beszéde Lisztában:** „...Térjete meg az élő Istenhez, aki teremtette az eget és a földet, a tengert és mindent, ami bennük van.” (14,15)
- **Pál prédikációja Athénben:** „... Nem szabad azt hinnünk, hogy aranyhoz vagy ezüsthöz vagy kőhöz, művészi alkotáshoz vagy emberi elképzeléshez hasonló az istenség. A tudatlanság időszakait ugyan elnézte Isten, de most azt hirdeti az embereknek, hogy mindenki mindenütt térjen meg. Azért rendelt egy napot, amelyen igazságos ítéletet mond majd az egész földkerekség fölött egy férfi által, akit erre kiválasztott, akiről bizonyágot adott mindenki előtt azáltal, hogy feltámasztotta a halálból.” (17,29-31)
- **Pál védőbeszéde Agrippa előtt:** „Azért küldelek el, hogy nyisd meg a szemüket, hogy a sötétségből a világosságra, és a Sátán hatalmából az Istenhez térjenek; hogy az énbennem (Jézus) való hit által megkapják bűneik bocsánatát, és örökséget nyerjenek azok között, akik megszenteltettek.” (26,18)

Védelmi irat?

- **Vannak** olyan vélemények, hogy az egész könyv védelmi iratként készült, arra az alkalomra, amikor Pál a császár elé áll.
- **Mindenképpen** a szerző be akarja mutatni, hogy a kereszténység nem politikai jellegű mozgalom, ezért megérdemli, hogy úgy kezeljék, mint engedélyezett vallást, vagy legalábbis egyenrangúként a birodalom többi vallásával, amelyeket a vallási türelem jegyében elismertek. Ilyen értelemben, Pál védőbeszéde Félix és Festus helytartók előtt is apologetikának számít.
- **A könyvben** ugyanakkor, találkozunk **hitvitázó részekkel** is, amikor a szerző bemutatja főként Pál konfrontációját, a törvényhez ragaszkodó zsidókeresztényekkel.
- **Ugyanis**, a törvényről semmit sem tudó, s a keresztény közösségbe kizárólag hit által került pogányok között végzett misszió a gyülekezeten belüli nézeteltéréseket erősen kiélezte.
- **Ennek** elemei már mutatkoztak **Kornélius** megtérésekor, amikor Péter vitába kellett szálljon, a jeruzsálemi zsidókeresztényekkel, a Kornélius házában tett látogatása után.
- **A zsidókeresztények** csak azután ismerték el, hogy a pogányok egyáltalán részesülhetnek a megváltásban (11,18), miután Péter elmondta nekik, hogy a Szent Szellem ugyanúgy leszállt a pogányokra is, mint a zsidókra "kezdetben".
- **A törvényeskedők** azonban továbbra is aktívak maradtak a jeruzsálemi gyülekezetben, és Antióchiába menvén, „így tanították a testvéreket: ha nem metélkedtek körül a mózesi szokás szerint, nem üdvözülhettek.”
- Ezért „Pálnak és Barnabásnak nem kis viszálya és vitája támadt velük”, így a gyülekezet úgy döntött, hogy az ügyet az apostoli gyűlés elé viszik, vitára.

Az 1. apostoli zsinat

- **A gyűlésen** felszólalt Péter, Pál és Barnabás, végül pedig Jakab. Beszédük tartalma ismert a 15. fejezetből.
- **Fontos**, hogy a Szent Szellemmel egyetértésben döntés született, amely
- **a júdaista** csoportot visszautasította (15,24),
- Barnabás és Pál tisztségét jóváhagyták (15,25),
- Júdást és Szilászt felhatalmazták a misszióra,
- **előírták**, hogy a pogánykeresztényeknek is tartózkodniuk kell *„a bálványáldozati hústól, a vértől, a megfulladt állattól és a paráznaságtól.”* (15,29).
- Ezek után Pál és Barnabás folytatták tanítói munkájukat, és a gyülekezetbe visszatért a béke.

Kidolgozandó házi feladat a hallgatóknak:

Térképvázlat készítése Pál három misszió útjáról.